

ВИРТУАЛ ҚИМОР ҰЙИНЛАРИ МАЗМУН, МОҲИЯТИ ВА ШАКЛЛАРИ

Мустақил изланувчи
Султонов Асроржон

Аннотатция: Ушбу мақола бугунги кунда долзарб бўлиб ҳисобланган виртуал қимор ўйинларини мазмун, моҳияти ва шакллари ҳақида.

Калит сўзлар: Виртуал қимор, букмекерлик, тотализатор, ижтимоий қиморбоз (social gambler), муаммоли (оғир даражадаги) қиморбоз ва патологик қиморбоз, телекоммуникация тармоқлари, интернет

Аннотация: В данной статье речь идет о содержании, природе и формах виртуальных азартных игр, которые считаются актуальными на сегодняшний день.

Ключевые слова: виртуальные азартные игры, букмекерская контора, тотализатор, социальный игрок, проблемный игрок и патологический игрок, телекоммуникационные сети, Интернет.

Abstract: This article is about the content, nature and forms of virtual gambling games, which are considered relevant today.

Key words: Virtual gambling, bookmaker, totalizer, social gambler, problem gambler and pathological gambler, telecommunication networks, internet

Виртуал қимор ўйинлари мазмун, моҳияти ва шакллари.

Бугун интернет ва виртуал олам шу қадар ривожландики, ҳаётимизни “онлайн” тушунчаси буткул қамраб олди. Айниқса, онлайн қимор деган иллат ортидан қанчадан-қанча одамларнинг ҳаёти издан чиқмоқда. Билиб-билмай унинг измига тушиб қолган кўплаб инсонлар бунинг домидан қутулишнинг сўнгги чораси — ўлим дея ўз жонига қасд қилмоқда. Узоқ тарихга эга қимор замонлар оша тараққийлашса тараққийлашдики, урфдан асло қолгани йўқ. Тобора глобллашиб бораётган кибервиртуал дунё унинг янада гуллаб-яшнаши учун янгидан-янги имкониятлар яратаётгандек гўё. Шулардан бири онлайн қимор ўйинларидир.

Онлайн қимор - бу интернетда ўтказиладиган ҳар қандай қимор ўйинларидир. Бунга виртуал покер, казинолар ва спорт ўйинларига онлайн иловалар орқали пул тикиш қабила қиради. 1990-йилларнинг бошларида ва ўрталарида Интернетдан оммавий ва тижорат мақсадларида фойдаланиш бошланганда, тез орада бу қимор ўйинлари учун ишлатиладиган восита бўлиши мумкинлиги маълум бўлди. Натижада иккита ривожланиш уни

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2024"

амалга ошириш учун сахна сифатида ёрдам берди. Биринчиси, 1994-1995 йилларда Микрогеминг томонидан қимор ўйинлари дастурини яратилиши. Иккинчиси, 1995 йилда Кристо Логик томонидан хавфсиз онлайн пул операцияларини амалга ошириш имконини берувчи шифрланган алоқа протоколларини ишлаб чиқилиши. 1995 йилда бир нечта сайтлар (масалан, Ўйин клуби) реал пул тикишсиз онлайн казино қимор ўйинларини таклиф қила бошлади. Баъзи спорт китоблари (масалан, Интертопс Касино, Спортс Бук, Ладброкес) шунингдек, пул тикиш учун телефон рақамлари билан бир қаторда уларнинг коэффицентларини санаб ўтган веб-сайтларни яратди. Кенг омма учун очилган биринчи онлайн қимор ўйинлари 1994 йил октябрь ойида Лихтенштейн халқаро лотореясига чиқталар бўлди. Тез кенгайиш кузатилди, янги онлайн қимор сайтларининг кўпчилиги, спорт-пойга китоблари ва казинолар бўлиб, ўз фаолиятини Кариб денгизи ва Марказий Америка мамлакатларида рухсат берувчи қимор қонунчилиги, паст солиқ тўловлари, нисбатан юмшоқ ижрога эга бўлганлиги билан бошлаган. 1996 йил январ ойида Антигуада жойлашган Интер Касино онлайн тикишни қабул қилган биринчи онлайн казино бўлди. 1996 ва 1997 йилларда Кариб денгизидаги бир қанча бошқа ороллар (Нидерландия Антил ороллари, Туркс ва Кайкос, Доминикан Республикаси, Гренада, Сент-Китс ва Невис) ва Марказий Америка мамлакатлари (Коста-Рика, Белиз, Панама) онлайн спорт турларини лицензиялашни ёки ҳеч бўлмаганда пойга китоблари ва казиноларни вебсайтларга жойлашни бошладилар. 1996 йилда Буюк Британияда Эуробет сайти онлайн спорт ёки пойгага пул тикишларни таклиф қила бошлади. Австралияда шимолий ҳудуддаги Сентребет ҳам 1996 йилда онлайн спортга пул тикишни таклиф қила бошлади, 1997 йил охирига келиб яна учта спорт-пойга китоби ишлай бошлади (Сенатнинг ахборот технологиялари қўмитаси, 2000). 1996 йилда Финляндия "Финляндия Миллий лотореяси"га онлайн лотореялар ўтказиш учун лицензия берганида яна бир нечта онлайн лотореялар пайдо бўлди ва Айдаходаги "Соэур дьалене" қабиласи 1997 йил феврал ойида онлайн лоторея фаолиятини бошлади.

Кейинги икки йил ичида бошқа юрисдикциялар ўйинга киришди. Энг сезиларлиси 1998 йилда Гибралтар ва 1999 йилда Квебекдаги Кахневаче Моҳавк ҳудуди бўлди. 1996 йил охирига келиб, 15 га яқин онлайн сайтлар спортга пул тикиш ўйинларини қабул қилган, 1997 йилда бу кўрсаткич 200 дан ошган. Бу кўрсаткичлар 1999 йил охирига келиб 650 га ва 2002 йил охирига келиб 1800 гага етди. Даромадлар ҳам худди шундай ўсди. Ҳаммер (2001 йил) ҳисоб-китобларига кўра, 2000 йилда интернет қимор ўйинлари маблағ

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2024"

айланмаси 2,2 миллиард АҚШ долларини ташкил қилган бўлса, бир неча йил аввал эса атиги 300 миллион доллар эди. Бугунги кунда, турли ҳисоб-китобларга кўра, бозор ҳар йили глобал миқёсда тахминан 40 миллиард АҚШ долларига тенг жамғармани айлантиради.

Янги интернет қимор сайтларининг кўпчилиги, шунингдек, дастлабки йилларда кенгайишнинг аксарияти куруқликдаги қимор ўйинлари билан боғлиқ бўлмаган янги компаниялардан иборат эди. Бу, асосан, қимор ўйинлари провайдерлари интернет-қимор ўйинларининг кулранг ҳуқуқий мақоми туфайли ердаги лицензияларига хавф солиши мумкин бўлганлиги учун ҳеч нарса қилишни истамас эди. Аммо баъзи истиснолар ҳам мавжуд эди, масалан, қимор ўйинларининг ягона монополиясига онлайн хизматларни кенгайтиришга рухсат берган баъзи Европа мамлакатлари яъни, онлайн режимга ўтган Буюк Британиядаги мавжуд спорт-пойга китоблари (масалан, 1996 йилда Эуробет; 1998 йилда Уилям Ҳилл; 2000 йилда Ладброкес) ва баъзилари Австралиядаги мавжуд спорт-пойга гаровлари ҳамда казинолари 90-йилларнинг охирларида қонуний равишда онлайн хизматларни кўшишни бошлаган. Бу сўнгги йилларда ўзгарди, чунки ҳозирда бир қанча мамлакатлар ўзларининг лоторея ўйинлари ёки спорт-пойга гаровларига интернет орқали хизматларни таклиф қилишга рухсат берадилар (масалан, Гонконг жокей клуби, Канададаги Атлантика ва Британия Колумбияси лоторея корпорациялари, бир қанча Европа мамлакатлари ва бошқалар).

Таъкидланганидек, дастлабки онлайн қимор сайтлари лотореялар, спорт-пойга гаровлари ва онлайн казинолар эди. Биринчи интернет бинго сайти (ҚуадСард; www.ibingo.com) 1998 йилда пул мукофотларини таклиф қила бошлади. Биринчи интернет покер хонаси (www.planetpoker.com) 1998 йилда онлайн бўлди. 2003 йилда жаҳонда онлайн покернинг катта кенгайиши бошланган. Покер серияси Америка Қўшма Штатларида машҳур телекўрсатувга айланди. Жаҳон сериясининг кўплаб иштирокчилари онлайн покер турнирлари орқали малакага эга бўлган ва 2003-2004 йилги чемпионлар ҳам онлайн покер ўйинчилари бўлган. 2003 йилда онлайн покердан олинган тахминий даромад 365 миллион долларни ташкил этди. Бу 2006 йилда тахминан 2,4 миллиард долларга ошди.

Интернет қимор ўйинларининг янги турларини интернетда пайдо бўлишига имкон берди. Видео лоторея терминаллари, кено ва скретч карталар XX асрда қимор ўйинлари саноатини ўзгартирганидек, технологиянинг такомиллашуви тикиш одатларини ўзгартирди. Қимор ўйинлари интернетдаги энг машҳур ва даромадли бизнеслардан бирига айланди. 2007

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2024"

йилда Буюк Британия Қимор комиссияси қимор саноати 84 миллиард фунт стерлингдан ортиқ айланмага эришганлигини таъкидлади. Бу қисман турли турдаги одамлар учун мавжуд бўлган қимор ўйинларининг кенг доираси билан боғлиқ. Р.Кристенсен, А.Доулинг, С.Жексон ва А.Томаснинг мақоласида айтилишича, Австралиядан ўтказилган сўровлар қиморнинг энг кенг тарқалган шакллари лоторея (46,5%), кено (24,3%), тезкор скретч чипталари (24,3%) ва электрон ўйин машиналари (20,5%) эканлигини кўрсатди. Онлайн қимор сайтлари, шунингдек, Майк Тайсон, Криштиану Роналду, Конол МакГрегор ва Питер Крауч каби таниқли шахсларни ўзларининг бренд элчилари сифатида ёллаб бошладилар.

Онлайн покер - бу интернет орқали ўйналадиган покер ўйини. Бу бутун дунё бўйлаб покер ўйинчилари сонининг катта ўсишига қисман сабабчи бўлди. Кристиансен Капитал Адвисорс онлайн покер даромадлари 2001 йилдаги 82,7 миллион доллардан 2005 йилда 2,4 миллиард долларгача ўсганини таъкидлади, "ДрКВ" ва "Глобал Гейминг энд Гейминг консултантс" томонидан ўтказилган сўров 2004 йилда онлайн покер даромадлари 1,4 миллиард долларни ташкил этганини тасдиқлади. Покер ўйнаш учун анъанавий ("ғишт ва оҳак", Б&М, жонли, курукликдаги) жойлар, масалан, казино ва покер хоналари, янги бошловчилар учун кўрқинчли бўлиши мумкин ва кўпинча географик жиҳатдан бир-биридан фарқ қиладиган жойларда жойлашган. Бундан ташқари, ғишт ва оҳак казинолари покерни тарғиб қилишни истамайдилар, чунки улар учун ундан фойда олиш қийин. Гарчи анъанавий казиноларнинг раке ёки вақт тўлови кўпинча юқори бўлса-да, покер хонасини бошқаришнинг имконият харажатлари янада юқори. Ғишт ва оҳак казинолари кўпинча покер хоналарини олиб ташлаш ва кўпроқ ўйин машиналарини кўшиш орқали кўпроқ пул ишлашади. Мисол учун, Жозеф Евенинг "Гейминг Бухгалтерия" фирмаси маълумотларига кўра, покер ўйинлари казино даромадларининг 1 фоизини ташкил қилади.

Катта онлайн покер сайтлари янги ўйинчиларни жалб қилиш учун турли хил хусусиятларни таклиф қилади. Умумий хусусиятлардан бири голиблар ҳақиқий покер турнирларига кириш ҳуқуқига эга бўлган сунъий йўлдош деб номланган турнирларни таклиф қилишдир. Покер Старсдаги шундай турнирлардан бири орқали Крис Монеймакер 2003 йилги жаҳон покер сериясига кириш ҳуқуқини қўлга киритди.

2012-йил май ойига келиб "PokerStars.com" ўз бозор улушини 56% дан кўпроққа оширди. 2011 йил АҚШ Адлия вазирлиги Покер Старс, Фулл Тилт ва Абсолюте Покер домен номларини қўлга киритган ва ўйинчилар базасининг

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2024"

банк тролларини самарали равишда музлатиб кўйган қора жума йили сифатида танилган . Фулл Тилт Дож томонидан "Понзи" схемаси сифатида ҳаракат қилиш ва ўйинчиларни 300 миллион долларда алдашда айбланган. Бошқа томондан, Покер Старс дарҳол 1 миллиард доллар жарима тўлади. 2014-йилда, бизнесмен Давид Баазов 4,9 миллиард долларлик сотиб олиш таклифини бошлаганида, Покер Старс покер соҳасидаги энг йирик оммавий савдо компаниясига айланди . COVID-19 пандемияси онлайн покер трафигининг катта ўсишига олиб келди. Пандемия бутун дунё бўйлаб кўпчилик казинолар ва бошқа жонли ўйин майдончалари номаълум муддатга ёпилганлиги, ҳатто лицензиясиз ўйин майдончалари ҳам ёпилиши сабабли одатда онлайн платформалардан кўра жонли покерни афзал кўрадиганларни ҳам профессионал, ҳам кўнгилочар ўйинчиларни бошқарган деб ишонилади. Бундан ташқари, бутун дунё бўйлаб спорт ва кўнгилочар дастурларнинг кенг тарқалган бузилиши туфайли жонли ўйин-кулги имкониятларининг тўсатдан танқислиги, муқобил сифатида онлайн покерга ўтадиган оддий ўйинчиларнинг одатдагидан кўпроқ сонига олиб келган деб ишонилади. Кўпгина операторлар куннинг вақтига қараб, олдинги ҳажмдан икки баравар ёки ундан ортиқ трафик ҳақида хабар беришди.

Онлайн казинолар, шунингдек, виртуал казинолар ёки Интернет-казинолар сифатида ҳам танилган, анъанавий ("ғишт ва оҳак") казиноларнинг онлайн версиялари. Онлайн казинолар қимор ўйинчиларига Интернет орқали казино ўйинларини ўйнаш ва тикиш имконини беради. Бу онлайн қимор ўйинларининг самарали шаклидир. Баъзи онлайн казинолар ўйин машиналари ўйинлари учун юқори тўлов фоизларини даъво қиладилар, баъзилари эса ўз веб-сайтларида тўлов фоизлари аудитини нашр этадилар. Онлайн казино тегишли дастурлаштирилган тасодифий сонлар генераторидан фойдаланмоқда деб фараз қилсак, бласкжаск каби стол ўйинлари ўрнатилган уй четига эга. Ушбу ўйинлар учун тўлов фоизи ўйин қоидалари билан белгиланади. Онлайн казинолар фойдаланадиган дастурий таъминотга қараб икки тоифага бўлинади: веб-га асосланган ва фақат юклаб олинадиган казинолар. Анъанага кўра, онлайн казинолар иккита платформадан фақат биттасини ўз ичига олади. Бирок, илғор технологик ўзгаришлар билан онлайн казино энди иккаласини ҳам сиғдира олади.

Веб-асосланган онлайн казинолар (юклаб бўлмайдиган казинолар сифатида ҳам танилган) фойдаланувчилар ўзларининг маҳаллий компьютерларига дастурларни юклаб олмасдан казино ўйинларини ўйнашлари мумкин бўлган веб-сайтлардир. Узлуксиз ўйин тажрибасига эга

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2024"

бўлиш учун барқарор интернет алоқаси талаб қилинади, чунки барча графикалар, товушлар ва анимациялар интернет орқали юкланади. Аксарият онлайн казинолар HTML интерфейси орқали ўйин ўйнашга рухсат беради, аввал бу Флаш Плаер, Шоскwave Плаер ёки Java каби браузер плагинлари орқали амалга оширилган.

Спорт тикиш - бу спорт натижаларини башорат қилиш ва натижага пул тикиш фаолияти. Спорт тикувчилари ўз пул тикишларини қонуний йўл билан, букмейкер/спорт китоби орқали ёки ноқонуний равишда "букмекерлар" деб аталадиган хусусий корхоналар орқали ўтказадилар. "Китоб" атамаси иш ҳақи брокерлари томонидан пул тикиш, тўловлар ва қарзларни кузатиш учун фойдаланадиган китобларга ишорадир. Кўпгина юридик спорт китоблари онлайнда топилади, улар хизмат кўрсатадиган мижозлардан алоҳида юрисдикциялардан Интернет орқали бошқарилади, одатда турли хил қимор қонунлари (масалан, АҚШда 2006 йилдаги ноқонуний Интернет қимор ўйинларига оид қонун) атрофида Лас каби танланган бозорларда ишлайди. Вегас ёки ўз-ўзига хизмат кўрсатадиган киосклар орқали қимор ўйинларида . Ҳозирда қонунийлаштирилган спорт тикишнинг турли хил турлари мавжуд, масалан, ўйин тикиш, парлайс реквизитлари ва келажак тикиш. Улар "олдиндан" гаров ўтказадилар, яъни тикиш кўйишдан олдин тикувчи спорт китобини тўлаши керак. Ўз бизнесининг табиатига кўра, ноқонуний буккерлар исталган жойда фаолият кўрсатиши мумкин, лекин фақат пул тикиш ўйинчиларини йўқотишдан пул талаб қилади ва олдиндан тикилган пулни талаб қилмайди, бу эса тикишчидан буккерга қарз олиш имкониятини яратади. у бошқа бир қатор жиноий элементларни юзага келтиради ва шу билан уларнинг ноқонунийлигини оширади.

Кўпгина мамлакатларда букмекерлик (спорт гаровларини қабул қилиш касби) тартибга солинади, аммо жиноий жавобгарликка тортилмайди. Спорт идораларининг пул тикиш ҳақидаги фикрлари аралаш. Америка Қўшма Штатлари Миллий Футбол Лигаси 2010-йилларнинг охиригача спорт тикишнинг ҳар қандай қонунийлаштирилишига тўлиқ қарши бўлиб, ўйинга коррупцияни келтириб чиқармаслик учун кескин норозилик билдирган. Бошқа томондан, Халқаро Крикет Кенгаш фикрича, спорт тикиш, хусусан Ҳиндистонда спорт тикиш, ношаффоф букмекерлар томонидан келишилган ўйинлар содир бўлган ноқонуний букмейкерларни чеклаш учун қонунийлаштирилиши керак. Ҳиндистон қонун комиссиясига кўра, қимор ўйинларининг барча шакллари ноқонуний ҳисобланади. Онлайн спорт тикиш кулранг майдон бўлиб, Ҳиндистон ҳукуқий тизимида бирон бир қонун билан

"INNOVATIVE ACHIEVEMENTS IN SCIENCE 2024"

такиқланмаган. Бунинг сабаби, аниқ қоидалар тасодифий ўйинлар ва маҳорат ўйинлари ўртасидаги фарқдир .

ФҲЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР:

1. Williams, Robert J.; Wood, Robert T. (30 August 2007). Internet Gambling: A Comprehensive Review and Synthesis of the Literature (Report). Guelph, Ontario, Canada: Ontario Problem Gambling Research Centre. hdl:10133/432.
2. <https://web.archive.org/web/20120324092325/http://www.indiangaming.org/info/alerts/Spectrum-Internet-Paper.pdf>
3. Schwartz, S. H. (2006). Basic Human Values: An Overview. Psychology, Vol.6 No.13, October 19, 2015
4. 4 Hammer, R.D. (2001). "Does Internet gambling strengthen the US economy? Don't bet on it". Federal Communications Law Journal, 54(1), 103.
5. "Global online gambling industry size 2009-2024". Statista. Retrieved 22 January 2020.
6. "Online Gaming Sector Report" (PDF). Edison Investment Research. 10 July 2019. Archived from the original (PDF) on 23 September 2020.
7. "Poker History Market Share". Pokerhistory.eu. 2012-08-10. Retrieved 2012-08-10.
8. "Black Friday: Reliving Poker's Darkest Day Five Years Later". Retrieved 2017-06-11
9. Heitner, Darren. "How A \$4.9 Billion Purchase Of PokerStars Could Change Online Poker In America". Forbes. Retrieved 2017-06-11.
10. Preciado, Dan (February 28, 2023). "States Where Sports Betting Is Legal". Forbes Betting. Retrieved May 2, 2023.
11. https://en.wikipedia.org/wiki/Sports_betting#